

Samen een weg zoeken door het landschap

Gemeenten beheren, verzamelen en analyseren veel gegevens over burgers, bedrijven en nog veel meer. Het gaat van persoonsgegevens tot geografische gegevens en van gegevens over de veiligheid in de stad tot privacy-gevoelige gegevens over burgers. De gegevens worden binnen de gemeente vaak gekopieerd en dubbel opgeslagen.

Deze aanpak kent een [aantal nadelen](#) en daarom is er steeds meer behoefte aan een nieuwe, moderne en gezamenlijke informatievoorziening voor het uitwisselen van gegevens. Het doel is een gegevenslandschap dat gemeenten in staat stelt sneller te innoveren en kosten te besparen.

Common Ground

Uit de behoefte voor een nieuwe informatievoorziening is de informatiekundige visie Common Ground ontstaan. Er wordt in deze visie op een andere manier omgegaan met gegevens: gegevens worden losgekoppeld van applicaties en werkprocessen. En gegevens worden opgevraagd bij de bron in plaats van ze te kopiëren en dubbel op te slaan.

Het doel achter de informatiekundige visie Common Ground is een solide basis van voorzieningen, afspraken, standaarden en registraties te realiseren.

In de kern gaat het bij Common Ground om:

- een hervorming van de gemeentelijke informatievoorziening;
- op een andere manier om te gaan met gegevens;
- gegevens loskoppelen van werkprocessen en applicaties;
- bevraging bij de bron in plaats van gegevens veelvuldig te kopiëren en op te slaan.

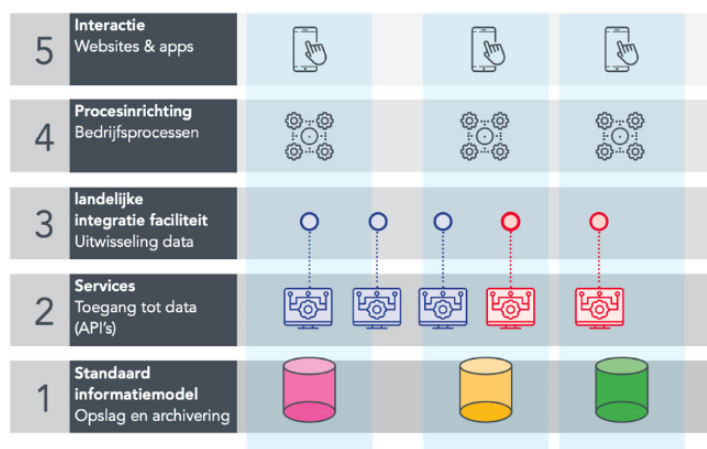
De transitie van het huidige gemeentelijke informatielandschap naar een Common Ground landschap gaat een aantal jaren duren. Common Ground gebruikt daarbij de volgende architectuurprincipes:

- Component gebaseerd
- Open
- Vertrouwd
- Eenmalige vastlegging
- Regie op gegevens
- Standaarden

GEMMA Gegevenslandschap

VNG Realisatie heeft Common Ground verder uitgewerkt in het GEMMA Gegevenslandschap, een informatiearchitectuur waarbij in een model van 5 lagen processen en gegevens gescheiden worden. Gegevens kunnen bij de bron worden bevraagd en gegevens en informatie worden ontsloten via API's. Dit vraagt om gestandaardiseerde informatiemodellen met gemeenschappelijke gegevensdefinities voor bronregistraties. Het ontkoppelen van processen en gegevens maakt het ook mogelijk om autorisatie, auditing en logging van het gebruik van gegevens in de GEMMA Gegevenslandschap architectuur te verankeren.

Het 5-lagen model

Figuur 1: 5-lagen model Common Ground

De transitie naar een architectuur volgens het GEMMA Gegevenslandschap zal per gemeente / domein / applicatie volgens verschillende ambities en snelheden verlopen. Welke weg je als gemeente volgt en hoe je het gaat inrichten, is voor iedere gemeente uniek¹. Wel wordt er gewerkt aan één referentiemodel om samenwerking mogelijk te maken op het vlak van gegevens, services en de integratie daarvan, om vanuit deze basis als individuele gemeente unieke diensten of producten aan te kunnen bieden.

Gegevensmanagement

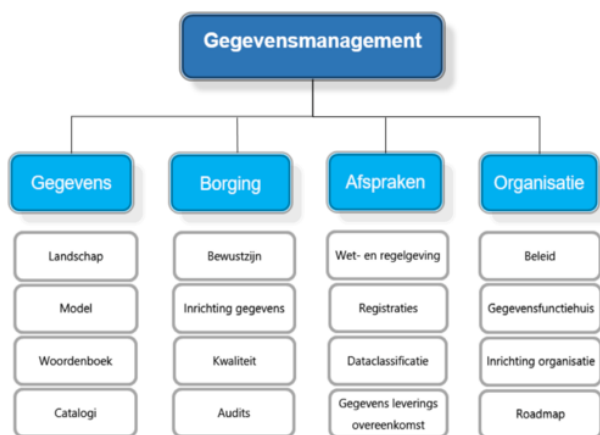
In iedere gemeente worden dagelijks veel gegevens verwerkt. Het is de taak van een gemeente om daar zorgvuldig mee om te gaan, op een manier die betrouwbaar, inzichtelijk en beheersbaar is.

Om de gegevens goed en veilig te kunnen beheeren, de kwaliteit te garanderen en te controleren, ze uit te wisselen en inzicht te geven in de verwerking, is gegevensmanagement onontbeerlijk.

Gegevensmanagement is het geheel van activiteiten die ertoe leiden dat een organisatie tijdig op de juiste plaats over de benodigde gegevens beschikt, van de juiste kwaliteit, tegen verantwoorde kosten, en binnen wet- en regelgeving. Gegevensmanagement is een verzameling van processen, protocollen, instrumenten, rollen en een organisatie om in controle te komen en te blijven over de gegevens.

De GEMMA beschrijft handreikingen die gemeenten kunnen helpen bij het implementeren van gegevensmanagement. Middelen en producten zijn weergegeven in figuur 2.

¹ In het globaal programma van eisen is een opzet gemaakt voor een dergelijke aanpak met verschillende adoptieniveaus https://www.gemmaonline.nl/images/gemmaonline/1/1b/GEMMA_Gegevenslandschap_-_Glo-baal_Programma_van_Eisen_v1.0.pdf

Figuur 2: Gegevensmanagement producten

Gegevensmanagement als gids voor Common Ground

De weg naar Common Ground bestaat uit diverse fases en niveaus in adoptiecurves. Een belangrijk onderdeel binnen het gehele traject (zo niet het belangrijkste) zijn gegevens. Gegevensmanagement biedt op de route naar de eindbestemming van Common Ground diverse handvaten die het proces kunnen versnellen, verbeteren of vereenvoudigen.

Veel van de beginselen van Common Ground en gegevensmanagement komen overeen of hebben raakvlakken: afspraken, standaarden, kwaliteit, modellen, voorzieningen, organisaties en registraties. Het is dan ook logisch dat veel van de gegevensmanagement producten gebruikt kunnen worden op de route naar Common Ground. Meer informatie over de producten die in de komende paragrafen worden genoemd, is te vinden op de [productenpagina](#) van het [Tactisch Katern](#).

Common Ground laag 1: Standaard informatiemodel

In laag 1 van het Common Ground worden gegevens opgeslagen. Belangrijk is te weten welke gegevens dat zijn, de definities van de gegevens en attributen, standaarden en wat de informatie- en gegevensmodellen zijn. De volgende gegevensmanagement producten kunnen daarvoor gebruikt worden:

Gegevenslandschap

Het gegevenslandschap een visuele weergave van gegevens die gebruikt worden binnen een gemeente. Met dit landschap is het mogelijk de juiste gegevens op het juiste moment met de juiste kwaliteit beschikbaar te kunnen stellen aan gebruikers in de organisatie.

De term *gegevenslandschap* binnen gegevensmanagement wordt gebruikt voor visuele weergave van gegevens: kaarten van gegevensverzamelingen, schema's en overzichten van relaties tussen applicaties en processen. Binnen Common Ground wordt de term (*GEMMA*) *gegevenslandschap* gebruikt voor een informatiearchitectuur.

Gegevenswoordenboek

Het gegevenswoordenboek bevat o.a. de definities en typen van gegevenselementen. Deze kunnen worden gebruikt als bron voor de gegevenscatalogus.

Gegevenscatalogus

In een gegevenscatalogus worden de gegevens vastgelegd, de structuur van deze gegevens en de verbanden tussen deze gegevens. Ook kunnen gegevenssets beschreven worden. De definities en types uit het gegevenswoordenboek zijn ook te vinden in de gegevenscatalogus.

Gegevensmodel

Landelijke- en domein informatiemodellen zijn nodig om gegevens tussen applicaties, organisaties en ketenpartners te kunnen uitwisselen.

Common Ground laag 2: Services

In laag 2 van het Common Ground model worden gegevens ontsloten via gestandaardiseerde diensten.

Producten die deze laag kunnen ondersteunen zijn een **Gegevensleverings Overeenkomst** (GLO) met afspraken over classificatie, gebruiksdoel en te leveren gegevens, **modellen** met exacte beschrijvingen van wat er geleverd wordt en beschrijvingen van de **kwaliteit** van gegevens.

Common Ground laag 3: Landelijke integratie faciliteit

Laag 3 van het Common Ground model is vooral een technische infrastructuur laag. In de laag is wel een dienstcatalogus beschikbaar die een overzicht geeft van de beschikbare gegevensdiensten (API's).

Audit en Logging

Zowel in de 2^e als 4^e laag van het Common Ground model is er functionaliteit voor audit en logging. Het gebruik van diensten door afnemers en aanbieders wordt gelogd onder vermelding van de doelbindingsclaim.

Gegevensmanagement producten uit **Afspraken** en **Borging**, zoals **Audits**, **Wet- en regelgeving** en **Dataclassificatie** we hebben hier een directe relatie mee.

Afspraken en Organisatie

De registratie, het gebruik en het uitwisselen van gegevens vragen om goede afspraken. Daarnaast vragen zowel gegevensmanagement als Common Ground een bepaalde vorm van organisatie, ook wel governance genoemd. De producten uit de rechterhelft van het gegevensmanagement model (**Afspraken** en **Organisatie**) moeten gemaakt worden op een manier dat ze zowel voor Common Ground als Gegevensmanagement te gebruiken zijn.

Een governance traject zorgt voor een raamwerk van functies en rollen, verantwoordelijkheden, bewustzijn en rechten en plichten. Waarbinnen continu aandacht is voor betrouwbaarheid, actualiteit, beschikbaarheid, bruikbaarheid, security en privacy.

Een vergezicht

Net zoals Common Ground verloopt ook de implementatie van gegevensmanagement voor iedere gemeente anders. Het zijn verandertrajecten en alles tegelijkertijd doen gaat niet. De doelstellingen van Common Ground en gegevensmanagement versterken elkaar. Bij gegevensmanagement is het doel grip en regie te hebben op gegevens zodat deze optimaal benut en hergebruikt kunnen worden. Dit omvat onder andere inzicht hebben over welke gegevens de gemeente beschikt, wat deze gegevens inhouden, welke maatregelen nodig zijn om de kwaliteit van gegevens op het gewenste niveau te krijgen, wie verantwoordelijk voor de gegevens is, waar de gegevens ontstaan, worden gebruikt en worden uitgewisseld. Tevens is de borging hiervan in de gemeentelijke organisatie en de cultuur van gegevensbewustzijn belangrijk.

Bij Common Ground gaat het om een architectuur waarbij de processen en gegevens van elkaar gescheiden zijn en waarbij de gegevens beschikbaar worden gesteld via diensten. Hierdoor ontstaat een flexibel en modern

landschap. Common Ground kan gegevensmanagement ondersteunen omdat de gegevens als duidelijke authentieke gegevensbronnen in de architectuurstijl herkenbaar zijn. Doordat de gegevens niet zijn opgeslagen in één of meerdere applicaties en eenduidig toegankelijk zijn, kan de gemeente zelf regie voeren over deze gegevens. En bij dit laatste kan gegevensmanagement Common Ground weer ondersteunen.

Zo ontstaan een wisselwerking tussen de reis die een gemeente maakt voor de implementatie van de op diensten gebaseerde Common Ground-architectuurstijl en de middelen die gegevensmanagement biedt om regie te voeren over de gegevens.